

DE LA EVALUAREA CURRICULUMULUI SCRIS LA MONITORIZAREA CURRICULUMULUI PREDAT PENTRU DISCIPLINA *ISTORIA* ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ

FROM EVALUATION OF THE WRITTEN CURRICULUM TO MONITORING OF THE TEACHED CURRICULUM FOR THE SUBJECT OF ROMANIAN AND UNIVERSAL *HISTORY*

CZU: 37.016:94(498+100)

<https://doi.org/10.59295/spd2025s.72>

Daniela VACARCIUC

ORCID: 0009-0005-1204-3790

E-mail: daniela10vacarciuc@gmail.com

Liceul Teoretic "Vasile Alecsandri" din Chișinău;

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *This article attempts to transfer the general concept of curriculum monitoring into the foundation of a monitoring model specifically tailored for the subject History of the Romanians and World History, taking into account the particular features of this discipline. The emphasis is placed on arguing the necessity of curriculum monitoring in this subject, on highlighting the cognitive, formative, and axiological functions of monitoring, as well as on the specific characteristics of history as a school discipline.*

The activity of the teachers involved in the research was based on multiple methodological tools, including a review of the literature to identify the objectives and impact of curriculum evaluation instruments in various educational environments in the country. Questionnaires were applied to a sample of 80 respondents from different educational institutions to obtain quantitative opinions on the research questions. In addition, five workshops were organized with key decision-makers to gather direct perspectives and recommendations for curriculum improvement. Interviews with selected respondents, conducted to further detail and clarify the ideas and suggestions expressed in the questionnaires, facilitated the formulation of recommendations and conclusions.

Keywords: *History of the Romanians and World History, monitoring, evaluation, feedback, written curriculum, taught curriculum, assessed curriculum.*

INTRODUCERE

În contextul reformei curriculare continue și al accentului pus pe calitatea actului educațional, trecerea de la evaluarea curriculumului scris la monitorizarea curriculumului predat devine o preocupare centrală în cercetarea pedagogică. Această tranziție are implicații profunde pentru disciplina *Istoria românilor și universală*, care, prin natura sa formativă, trebuie să asigure nu doar conformitatea cu intențiile curriculare, ci și relevanța și eficiența implementării la clasă. Această disciplină școlară, constituie o componentă de interes strategic la nivel național și este axată pe evaluarea cunoștințelor și competențelor achiziționate de copii la finele treptei gimnaziale și a celei liceale.

MONITORIZAREA CURRICULUMULUI LA ISTORIA ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ: CONCEPT ȘI METODOLOGIE

Un prim argument al procesului de monitorizare ține de discrepanțele identificate frecvent între curriculumul scris și cel predat. Deși documentele curriculare propun o abordare modernă, centrată pe competențe, se constată adesea că la nivelul practicii didactice predomină transmiterea de conținuturi și evaluarea reproductivă. Monitorizarea curriculumului predat permite identificarea acestor incongruențe și oferă date valoroase pentru ajustări strategice.

Un al doilea argument este legat de necesitatea de a corela intențiile educaționale cu realitatea procesului de învățământ, printr-o abordare reflexivă și contextualizată. Predarea istoriei implică nu doar transmiterea de informații, ci și formarea gândirii critice, a conștiinței civice și a înțelegerii pluralității perspectivei istorice. Doar printr-o monitorizare atentă a curriculumului predat se poate verifica dacă aceste finalități sunt atinse în mod real. În ultima vreme asistăm la diferite interpretări, uneori politizate, părtinitoare ale unor subiecte de interes național. Tinerii, vârstnicii intră în spații de tensiuni și interpretări.

În fine, un al treilea argument vizează rolul formării continue a cadrelor didactice în implementarea eficientă a curriculumului. Evaluarea exclusivă a documentelor curriculare nu oferă o imagine completă asupra modului în care profesorii valorifică resursele, adaptează conținuturile și răspund nevoilor diverse ale elevilor. Monitorizarea predării oferă un cadru concret de analiză și sprijin pentru dezvoltarea profesională a profesorilor de istorie. Monitorizarea curriculumului la Istorie, prin concept și metodologie este esențială pentru a înțelege mecanismele prin care curriculumul devine realitate în sala de clasă și pentru a susține o predare istorică relevantă, ancorată în nevoile educației contemporane.

Starea actuală privind monitorizarea curriculumului la disciplina Istoria românilor și universal, este legată de o necesitate imperativă a unei educații contemporane. Din perspectivă epistemologică, analiza curriculumului la disciplina *Istoria românilor și universală* presupune o examinare critică a fundamentelelor cunoașterii istorice, a naturii acestora și a modului în care ea este transpusă în intenții educaționale. Curriculumul nu este un simplu instrument tehnic, ci un construct socio-cultural și epistemic, care reflectă selecții de cunoaștere, valori, reprezentări identitare și strategii de formare a gândirii istorice [3, p.288].

În acest sens, curriculumul istoric trebuie înțeles ca un cadru epistemologic selectiv, în care anumite evenimente, teme și interpretări sunt valorizate în detrimentul altora. Particularitatea curriculumului la această disciplină derivă din faptul că istoria este, simultan, o știință a faptelor și o construcție narativă, bazată pe interpretare. Astfel, curriculumul devine un filtru prin care se decide ce versiune a trecutului este transmisă tinerelor generații și în ce scop: identitar, critic, civic sau cultural.

Funcțiile curriculumului istoric pot fi analizate epistemologic sub mai multe dimensiuni:

1. **Funcția cognitivă** – curriculumul organizează și structurează cunoașterea istorică în mod coerent, asigurând accesul elevului la concepte, metode și surse istorice. Din punct de vedere epistemologic, această funcție implică o reflecție asupra validității

și surselor cunoașterii: ce se consideră „adevăr istoric”, cum se construiește și cum poate fi înțeles în context educațional.

2. **Funcția formativă** – istoria contribuie la formarea gândirii critice, a înțelegerii temporalității, a relației cauză-efect, dar și a empatiei față de alteritate. Curriculumul, astfel, capătă o funcție epistemologică de mediere între cunoașterea expertă și cea formativă, între trecutul ca obiect de studiu și prezentul ca spațiu al interpretării.

3. **Funcția identitară și axiologică** – selecția conținuturilor istorice implică opțiuni epistemice cu privire la ce se transmite ca „memorie colectivă”. Curriculumul istoric este, astfel, un spațiu de articulare a unei identități culturale și naționale, dar și un potențial instrument de pluralism și dialog intercultural, în funcție de paradigmele epistemologice asumate [4].

Prin urmare, o abordare epistemologică a curriculumului pentru *Istoria românilor și universală* impune o înțelegere critică și reflexivă asupra cunoașterii istorice transmise prin educație. Aceasta presupune problematizarea selecției, organizării și finalităților conținuturilor, în raport cu dinamica societății, a științei istorice și a nevoilor formării unei conștiințe civice și culturale responsabile.

Disciplina Istoria românilor și universală face parte din aria curriculară a discipline socio-umane, precum Educația civică, Filosofia, Logica, Economia sau Sociologia. Această arie are rolul de a contribui la formarea unei înțelegeri integrate a realităților sociale, culturale, politice și economice, punând accent pe dezvoltarea gândirii critice, a spiritului democratic și a competențelor de participare civică activă.

În acest cadru, Istoria are un rol formativ esențial, întrucât oferă elevului repere temporale, culturale și identitare, contribuind la înțelegerea devenirii societăților umane și a valorilor fundamentale ale umanității.

Disciplina Istoria românilor și universală se distinge prin câteva particularități care îi conferă un profil educațional specific:

- Dimensiunea temporală și narativă: Istoria presupune înțelegerea succesiunii evenimentelor, a cauzalității și a schimbării în timp. Elevul învață să structureze cronologic informația și să construiască explicații coerente pentru fenomenele istorice.
- Multiperspectivismul: O caracteristică esențială a predării istoriei este abordarea critică a surselor și acceptarea pluralității de interpretări. Această abordare dezvoltă capacitatea elevilor de a analiza fenomene din diverse unghiuri și de a înțelege complexitatea trecutului.
- Îmbinarea nivelului național și universal: Prin combinarea istoriei naționale cu cea universală, disciplina asigură formarea unei identități naționale echilibrate, deschise către valorile și procesele globale [6, p.153].

Disciplina Istoria românilor și universală posedă valențe importante în dezvoltarea competențelor-cheie. Este o disciplină de importanță strategică. În contextul actual, centrat pe dezvoltarea competențelor-cheie europene, Istoria românilor și universală contribuie în mod semnificativ la formarea următoarelor tipuri de competențe:

- Competențe civice și sociale: istoria oferă contexte autentice pentru învățarea valorilor democratice, a drepturilor omului și a mecanismelor prin care societățile își gestionează conflictele. Elevii sunt încurajați să reflecteze critic asupra trecutului pentru a înțelege prezentul și a acționa responsabil în societate.
- Competențe de gândire critică și rezolvare de probleme: analiza surselor istorice, compararea interpretărilor și formularea de ipoteze dezvoltă raționamentul logic, argumentarea și autonomia intelectuală.
- Competențe de comunicare în limba maternă și exprimare argumentativă: exersarea scrisului și vorbitului despre fapte istorice susține dezvoltarea discursului coerent, organizarea ideilor și exprimarea opiniei în mod rațional.
- Competențe digitale și informaționale: utilizarea surselor digitale, a arhivelor online sau a bazelor de date istorice contribuie la formarea unei alfabetizări informaționale, esențială în epoca digitală.

Altfel zis, disciplina Istoria românilor și universală ocupă un loc strategic în aria curriculară „Om și societate”, fiind un instrument esențial în formarea cetățeanului informat, empatic și responsabil. Prin valențele sale cognitive, civice și culturale, contribuie în mod complex la dezvoltarea sistemului de competențe-cheie, sprijinind integrarea tinerilor într-o societate democratică, pluralistă și bazată pe cunoaștere.

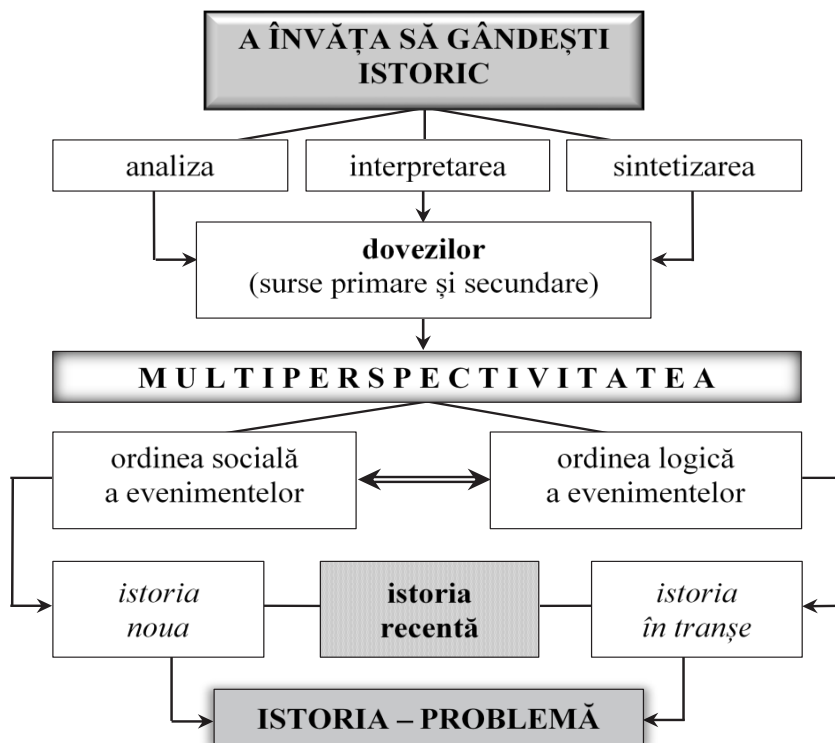

Fig. 1. Referențialitatea educației istorice

Monitorizarea curriculumului presupune un proces sistematic de urmărire, analiză și evaluare a modului în care curriculumul scris este transpus în practică, cu scopul de a asigura coerența, relevanța și eficiența educației. În cazul disciplinei Istoria românilor și universală, acest proces capătă o semnificație aparte, având în vedere specificul formativ, identitar și civic al conținuturilor. Aspectele esențiale în monitorizarea curriculumului pentru această disciplină, sunt legate de:

1. Coerența dintre curriculumul scris și curriculumul predat

Un prim reper important în monitorizare este analiza fidelității implementării curriculumului național în activitățile reale de predare. Se evaluează dacă: profesorii acoperă temele și competențele prevăzute în programa școlară, există tendința de supraîncărcare cu fapte și date în detrimentul dezvoltării competențelor, se respectă echilibrul între istoria națională și cea universală, conform cerințelor curriculare. Această analiză permite identificarea eventualelor decalaje între intențiile curriculare și realitatea din clasă.

2. Strategiile didactice utilizate în raport cu finalitățile curriculare. Un alt aspect esențial ține de observarea și evaluarea metodelor și strategiilor de predare, în raport cu dezvoltarea gândirii istorice și a competențelor specifice: Se monitorizează utilizarea metodelor active, centrate pe elev (analiza surselor istorice, studiul de caz, dezbateri, jocuri de rol etc.). Se evaluează în ce măsură demersul didactic încurajează gândirea critică, interpretarea și argumentarea, în detrimentul memorării pasive. Acest aspect vizează calitatea procesului educațional și modul în care profesorii transpun filosofia curriculară în practică.

3. Modalitățile de evaluare utilizate. Monitorizarea vizează și coerența dintre evaluare și competențele specifice propuse de curriculum. Se analizează: ce tipuri de instrumente de evaluare folosesc profesorii (teste obiective, eseuri, proiecte, portofolii etc.), dacă evaluarea vizează doar reproducerea informației sau și formarea de opinii, interpretări și capacități de argumentare, măsura în care elevii sunt implicați în evaluarea procesului propriu de învățare (autoevaluare, coevaluare). Acest demers oferă date despre eficiența formativă a predării și despre nivelul de atingere a competențelor.

4. Adaptabilitatea curriculumului la contextul local și la nevoile elevilor. Un alt reper important în monitorizare este flexibilitatea și contextualizarea curriculumului: Cum adaptează profesorii conținuturile la realitățile comunității și la interesele elevilor? Se valorifică patrimoniul local și regional ca sursă educativă? Este curriculumul predat incluziv și sensibil la diversitate (culturală, socială, etnică etc.)?

Această dimensiune urmărește relevanța socială și culturală a curriculumului, respectiv capacitatea sa de a răspunde provocărilor educației contemporane.

Monitorizarea curriculumului la disciplina Istoria românilor și universală trebuie să depășească o abordare birocratică și să se concentreze pe calitatea, relevanța și impactul real al procesului educațional. Aceasta oferă un cadru reflexiv și funcțional pentru susținerea dezvoltării competențelor istorice, pentru sprijinirea profesorilor și pentru adaptarea educației la nevoile unei societăți democratice și dinamice [5].

Implicarea cadrelor didactice din cele cinci raioane în procesul de monitorizare curriculară reflectă **o preocupare constantă pentru calitatea educației istorice** în Republica Moldova. Profesorii au demonstrat **competență profesională, spirit critic și dorință de participare activă** la procesele de reformare curriculară.

Această colaborare directă dintre practicieni și elaboratorii de politici educaționale este esențială pentru asigurarea unui curriculum flexibil, aplicabil și adaptat nevoilor elevilor, iar rezultatele obținute din chestionare pot constitui un punct de plecare pentru ajustări curriculare viitoare la nivel național.

Monitorizarea curriculumului la disciplina *Istoria românilor și universală* reprezintă un proces sistematic, reflexiv și contextualizat de observare, analiză și evaluare continuă a modului în care curriculumul scris (oficial) este transpus în curriculumul predat (real), în vederea asigurării coerenței dintre intențiile educaționale și practica didactică.

Acest proces implică examinarea conținuturilor selectate, strategiilor de predare-învățare, instrumentelor de evaluare și nivelului de atingere a competențelor specifice disciplinei, în raport cu contextul educațional concret (școală, comunitate, profilul elevilor).

Din punct de vedere epistemologic și pedagogic, monitorizarea curriculumului istoric presupune:

1. **Urmărirea fidelității și flexibilității aplicării programei** – se analizează în ce măsură profesorii respectă structura și finalitățile prevăzute de curriculumul național, dar și capacitatea lor de a adapta conținuturile la nevoile și particularitățile elevilor.
2. **Evaluarea calității procesului educațional** – se investighează dacă demersul didactic favorizează dezvoltarea competențelor istorice: gândirea critică, analiza surselor, argumentarea și înțelegerea multiperspectivală a trecutului.
3. **Identificarea discrepanțelor dintre curriculumul prescris și cel realizat** – se relevă eventualele rupturi între ceea ce este prevăzut oficial și ceea ce se întâmplă efectiv în sala de clasă, oferind date pentru ajustarea politicilor educaționale și a formării cadrelor didactice.
4. **Asigurarea relevanței sociale, culturale și civice a disciplinei** – se examinează în ce măsură predarea istoriei contribuie la formarea unei conștiințe civice, la cultivarea identității culturale echilibrate și la înțelegerea critică a trecutului în relație cu prezentul [1, p.56].

Astfel, monitorizarea curriculumului la această disciplină nu este doar un exercițiu administrativ, ci o activitate cu valențe strategice, menită să optimizeze procesul de formare al elevului și să susțină funcția formativă, democratică și reflexivă a educației istorice în societatea contemporană.

Particularitățile monitorizării curriculumului la disciplina *Istoria românilor și universală* prezintă o serie de particularități care derivă din specificul epistemologic, formativ și social al istoriei ca disciplină. Aceste particularități determină modul în care monitorizarea este gândită și aplicată în practică. E nevoie a fi menționată dimensiunea

narativă și interpretativă a cunoașterii istorice. Istoria nu transmite doar fapte, ci modelează narațiuni despre trecut. Astfel, monitorizarea presupune nu doar evaluarea acoperirii conținuturilor, ci și analiza modului în care profesorii construiesc sensuri istorice, cum gestionează multiperspectivismul și cum echilibrează memoria națională cu înțelegerea globală a trecutului. Valențele formativ-civice ale disciplinei sunt legate de rolul esențial în formarea conștiinței civice, a gândirii critice și a înțelegerii pluralismului valoric. Monitorizarea trebuie să urmărească în ce măsură aceste valențe sunt activate prin demersuri didactice relevante – cum ar fi analiza surselor istorice, dezbaterea istorică, studiul de caz și conexiunile între trecut și prezent. Este foarte important echilibrul între istoria națională și universală. Un alt aspect sensibil ce necesită monitorizare este raportul dintre conținuturile naționale și cele universale, mai ales în contextul unei educații care trebuie să susțină atât identitatea, cât și deschiderea către alteritate. Se evaluează dacă se respectă proporțiile curriculare și dacă sunt evitate abordările unilateral-naționaliste. Variabilitatea în interpretarea și aplicarea programei, este o componentă importantă a procesului de monitorizare a curriculei. Istoria este o disciplină în care autonomia profesorului este semnificativă, ceea ce face ca monitorizarea să țină cont de diversitatea interpretărilor și a opțiunilor metodologice. Se observă diferențe în selecția surselor, în tipurile de evaluare sau în accentul pus pe teme controversate. Conceperea procesului de monitorizare trebuie să fie una sistemică, contextualizată și centrată pe calitatea formării elevului, nu doar pe conformitatea birocratică. Aceasta presupune definirea clară a obiectivelor, criteriilor și instrumentelor de observare și analiză.

Obiectivele monitorizării au ținut spre asigurarea coerenței între curriculumul scris și cel predat, identificarea gradului de dezvoltare a competențelor specifice (gândire istorică, interpretare, argumentare), observarea relevanței metodelor și resurselor didactice și formularea de recomandări pentru îmbunătățirea procesului educațional și a politicilor curriculare.

Monitorizarea curriculumului la disciplina *Istoria românilor și universală* trebuie concepută ca un demers pedagogic complex, cu scop formativ și diagnostic, nu doar de control. Aceasta trebuie să vizeze calitatea procesului de predare-învățare, impactul asupra dezvoltării competențelor istorice ale elevilor și adecvarea practicii educaționale la realitățile sociale și culturale. În acest fel, monitorizarea devine un instrument strategic în optimizarea educației istorice și în susținerea unei societăți democratice și reflexive.

Monitorizarea curriculumului în educația istorică reprezintă o componentă esențială a asigurării calității procesului educațional, oferind o imagine complexă asupra modului în care intențiile curriculare (curriculumul scris) se regăsesc în activitățile reale de predare și în formarea competențelor elevilor. În cazul disciplinei *Istoria românilor și universală*, acest proces trebuie adaptat specificului său: caracterul narativ, interpretativ și formativ-civic al conținuturilor.

În calitate de cercetător pedagog, analiza acestui proces implică o abordare sistemică, structurată în trei componente esențiale: mecanisme, instrumente și indicatori. Mecanisme de **monitorizare** se referă la structurile, procesele și responsabilitățile

instituționale prin care se realizează monitorizarea curriculumului. Repartizate în mecanisme instituționale, precum Ministerul Educației / Agențiile Naționale pentru Calitate: stabilesc standardele curriculare, elaborează metodologii de monitorizare și centralizează date. Organele Locale de specialitate: au rol de monitorizare locală, prin inspecții tematice, rapoarte de activitate, vizite de evaluare. Unitățile de învățământ: implementează proceduri interne de autoevaluare a curriculumului predat, prin consiliile profesionale și comisiile metodice. Cercetarea pedagogică: oferă analize independente și validează eficiența politicilor curriculare pe baza cercetărilor de teren și a datelor calitative. Un alt grup îl reprezintă Mecanismele pedagogice, adică autoevaluarea cadrelor didactice – profesorii își analizează propriile practici prin jurnale reflexive, portofolii profesionale etc. Feedbackul elevilor – reflectă percepția asupra relevanței și eficienței orelor de istorie, contribuind la ajustarea demersului didactic. Învățarea între colegi – observarea lecțiilor și analiza în echipe metodice sprijină monitorizarea informală și schimbul de bune practici.

Instrumentele de monitorizare sunt metodele și mijloacele concrete prin care se colectează date privind implementarea curriculumului. Instrumente calitative prin observația la clasă – urmărește modul în care profesorul transpune curriculumul, strategiile didactice folosite, interacțiunea cu elevii și gradul de implicare al acestora. Interviuurile și focus grupurile – aplicate profesorilor și elevilor, permit explorarea percepțiilor asupra conținuturilor, metodelor și impactului formativ. Analiza documentară – a planificărilor, auxiliarelor folosite și a produselor elevilor (eseuri, proiecte, portofolii) pentru a vedea coerența cu obiectivele curriculare. Instrumente cantitative, prin chestionare standardizate – aplicate la scară largă, vizează aspecte precum gradul de acoperire a materiei, utilizarea metodelor active, tipuri de evaluare etc. Fișe de monitorizare/ grile de observație – utilizate de inspectori sau coordonatori metodici pentru a evalua elemente-cheie ale practicii didactice. Teste de evaluare a competențelor istorice – aplicate elevilor, pentru a măsura impactul real al curriculumului predat asupra achizițiilor cognitive și atitudinale. În același timp am ținut cont de indicatorii de monitorizare, care sunt criterii măsurabile sau observabile care permit evaluarea progresului sau a conformității față de curriculumul național. Indicatori de implementare curriculară, adică procentul de conținuturi acoperite din programa școlară. Urmează gradul de echilibru între tematica națională și cea universal. Foarte importantă este frecvența utilizării surselor istorice primare și secundare în predare. Indicatori pedagogici, prin numărul și diversitatea strategiilor didactice utilizate (dezbatere, analize de document, studii de caz etc.). Ponderea metodelor formative vs. tradiționale. Nivelul de implicare activă a elevilor în procesul de învățare (observat direct sau raportat de aceștia). Indicatori de evaluare, adică tipuri de evaluare folosite (sumativă vs. formativă, proiecte, portofolii etc.). Alinierea itemilor de evaluare la competențele specifice din curriculum. Nivelul de performanță al elevilor în evaluările naționale (dacă există astfel de probe pentru istorie). În sfârșit, indicatori contextuali, adică gradul de adaptare a conținuturilor la specificul local (includerea patrimoniului local în lecții), corelarea temelor istorice cu evenimente sau problematice

contemporane, includerea istoriei minorităților și a diversității culturale în procesul de predare.

CONCLUZIE

Constatăm faptul că mecanismele, instrumentele și indicatorii de monitorizare a curriculumului la *Istoria românilor și universală* trebuie concepute și aplicate în mod integrat și contextualizat, pentru a susține nu doar conformitatea administrativă, ci mai ales calitatea formării istorice a elevilor. Monitorizarea eficientă trebuie să combine analiza cantitativă cu cercetarea calitativă, să includă perspectiva tuturor actorilor educaționali și să servească drept bază pentru îmbunătățirea practicii didactice și a politicilor curriculare.

REFERINȚE:

1. BOLOVAN, S.P. *Didactica istoriei: noi orizonturi în predarea, învățarea și evaluarea istoriei prin metode active*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2007.
2. GUȚU, VI. *Monitorizarea Curriculumului școlar: concept și metodologie*. Chișinău: CEP USM, 2024.
3. JOIȚA, E. *Formarea pedagogică a profesorului. Instrumente de învățare cognitiv-constructivistă*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007. p.288.
4. MARGA, A. *Scrierea istoriei. Provocarea „Caietelor Negre” ale lui Martin Heidegger*. Conferință susținută la Arad, 2019.
5. MIU, Gh. *Despre profilul și condiția unui profesor de istorie*. În: Matricea Românească, 2018, nr.2.
6. TĂNASĂ, Gh. *Metodica predării-învățării istoriei în școală*. Iași: Editura Spiro Haret, 1996.

N.B. Articolul a fost realizat în cadrul subprogramului (2024-2027) „Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a curriculumului școlar”, cifrul 011401.